

KAZAK HALK EDEBİYATINDA NASRETTİN HOCA

Kazak Halk Edebiyatında Nasrettin Hoca ile ilgili günümüze değin ciddi ilmi araştırmalar yapılmamıştır. Kazak Edebiyat Tarihinin yazılmasına da yarım asır önce başlanmıştır. Aldarköse, Nasrettin Hoca, Asanqayğı, Jyrenşe ve Ayaz Biy gibi önceden yaşamış akıllı, bilgili büyüklerimiz hakkındaki düşünce ve fikirler çoğunlukla efsane, hikaye ve masallarla birlikte araştırılarak ortaya konmuştur. Kazak Halk Edebiyatında Nasrettin Hoca hakkında yapılmış herhangi bir araştırma bulunmamaktadır.

Kazak halkı, Nasrettin Hoca'nın fıkralarını çok önceden beri bilmektedir. Nasrettin Hoca ismi, diğer bazı önemli Kazak edebi şahsiyetleri gibi halk arasında söylenen masalarda ve efsanelerde yer almıştır (EBDİRRAHMANOV,1977:5).

Kazak Edebiyatı Tarihi adlı kitaptaki: "...reformdan sonra matbaayla birlikte kitapların yaygınlaşmasıyla komşu halkların güldürü unsuru taşıyan hikayeleri, Nasrettin Hoca fıkralarıyla birlikte halk arasında daha fazla yayılma imkanı bulmuştur"şeklindeki ifade doğrudur. Nasrettin Hoca kitaplar aracılığıyla halk arasında yayılmadan önce de sözlü halk edebiyatında biliniyordu ve fıkraları söyleniyordu. Nasrettin Hoca fıkraları Kazak halkı arasında her dönemde, o dönemin özelliklerine göre yeniden uyarlanarak söylenmiştir.

Baltabay Adambayev "Tarihi Efsaneler" adlı araştırmasında Nasrettin Hoca hakkında güzel sözler söyler ve onu över.

Seyit Qasqabasov "Kazak Halk Nesri" adlı araştırmasında Nasrettin Hoca'nın fıkralarını 'hiciv' (yergi) türüne yerleştirmiş ve Nasrettin Hocayı aynı zamanda hiciv türünde önemli bir karakter olarak kabul etmiştir. Nasrettin Hoca'yla ilgili bilgilerin Türk halkları edebiyatında VII-IX. asırlardan beri var olduğunu görüyoruz (EBDİLRAH-MANOV, 1977).

Türk halklarının edebiyat tarihine bakarsak Nasrettin Hoca hakkında beş monografi, yüze yakın ilmi makale ve broşürlerin yayımlandığını görürüz

Kazak edebiyat tarihinde Nasrettin Hoca hakkında farklı fikirlere rastlamak mümkündür. Kazak sözlü edebiyatında yer alan Nasrettin Hoca adının bile farklı farklı yazıldığını görüyoruz. Mesela Qajanasır, Qojanesir, Nesiriddin, Qoja, Ependi v.b. gibi Bu da bize Hasrettin Hoca'nın hayatı hakkında yapılan araştırmaların ortak bir

J. TANAWOVA

Ahmet Yesevi Ü. Kazak Halk Ed. B. Öğr. Görevlisi

Kazak Türkçesinden Aktaran; Banu

MUKA YEVA-Mine BA YKAL

çizgide yürütülmediğini göstermektedir. Bununla birlikte Nasrettin Hoca kimdir?

Nasrettin Hoca hakkında çeşitli bilgiler halk arasında önceden beri yayılmıştır. Bazı alimler halk arasında yer alan Hoca boyunun üç Kazak cüzünden hiçbirine girmediğini, dolayısıyla bu boya ait olan Nasrettin Hoca'nın Kazak olmadığını söylüyorlar. Ancak bizim görüşümüze göre, 'Hoca' kelimesini Kazak dilinde çok manaları vardır ve şecerede 'Hoca' adıyla bilinen isimlerin sık sık geçmesi Nasrettin Hoca'nın Kazak halkıyla olan bağlantısının bir delilidir. Nasrettin Hoca'nın Türk halkının bir üyesi olduğu fikrini Kazak folklorcusu B.Adambaev de kabul etmiştir. Nasrettin Hoca'nın güldürürken düşündüren fıkraları halk şairleri ve sözlü edebiyatçıların da dikkatini çekmiştir. Onun hayatı hakkındaki bilgileri netleştirmek için vatandaşı olan Türk araştırmacıları çok çaba göstermişlerdir.

Nasrettin Hoca fıkraları kitap olarak ilk defa 1897 yılında İstanbul'da yayımlanmıştır (ADAMBAEV,1981:81).

Kazakistan Cumhuriyeti Milli İlimler Akademisi Merkez Kütüphanesinde,müstensihi belli olmayan, Arap harfleriyle yazılmış bir nüsha halinde "Kıssa Nesir Efendi" yazısı bulunmuştur. Bu nüshayı inceleyen kişi Nasrettin Hoca'nın Kazak halkı içinde eskiden yaşamış olduğunu anlayabilir.

Dünya halklarının çoğunda Nasrettin Hoca hakkındaki bilgilerin, sözlü hikaye şeklinde bulunmasına karşın Kazak Halk Edebiyatında hika-

ye, kıssa, terme (Ata sözlerinin dombıra ile söylenmesi), tolğaw (Bir olayı dombıra ile uzun uzun anlatmak), şeklinde dombıra ile söylenen şekilleri de vardır. Ayrıca Nasrettin Hoca fıkraları Kazak halkı arasındaki yetenekli kişiler tarafından şarkı, şiir, terme, tolğaw,kıssa türlerinde yayılmıştır. Bu da Nasrettin Hoca'nın Kazak sözlü edebiyatında çok önceden beri yer almış önemli bir şahsiyet olduğunu göstermektedir.

Bu düşüncemize kanıt olarak Nasrettin Hoca hakkında söylenmiş bir kıssadan alıntı yapalım:

Minekey, qatar-qurbı,tmdağaysın,
İyesiz bul sözimdi qılmağaysın,
Ömirdin qızgılıqtı waqtında
Habarsız erneseden turmağaysın.
Söz söylep sizder üşin düken qurdım,
Bolsın dep sizden sawıq könl burdun
Birazın aldımızğa men salayın,
Bolğanda Qoja erdin engimesin.

İşte,arkadaşlar dinleyin,
Bu sözümü sahipsiz sanmayın,
Hayatın güzel döneminde,
Hiçbir şeyden habersiz kalmayın
Sizin için söz söyledim, pazar kurdum,
Siz neşeli olun diye gönülmü verdim
Bir çoğundan sizi ben haberdar edeyim
Size Hoca 'nın hikayelerini söyleyeyim.

Bu mısralardan da anlaşılıyor ki Nasrettin Hoca, Kazak halkının öz evladı ve onun hikayeleri bizim edebiyatımızın ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmiştir. Nasrettin Hoca'nın fıkralarını Kazak halkı kendi öz malı gibi benimsemiştir

KAYNAKLAR

EBDİRİAHMANOV,T.1977

Qojanasır Hikayaları
Kirispe Sözin Jazğan
"Jazuwşı" baspası Almatı,

ADAMBAEV,B. 1981

Anız Engimeler Kitapta
Qazaq Folklorının tipolojyası "Gılım" Almatı.